

DEÁK ERNŐ

Megszakadt párbeszéd

Töprengés Oláh János átváltozásán

Budapestről jövet fel-felöltött bennem, hogy ismét jelentkezem Nálad, csak azt nem döntöttem el, mindjárt hétfőn, vagy csak kedden hívjalak. A hír áthúzta számításomat, mert úgy hangzott: 2016. július 25-én, hétfőn, hajnalban elnémultál. Most már hiába is hívnálak, mert tudom, úgysem válaszolsz. Megvonták Tőled a szót. Mikor június 18-án először és utoljára jártam szerkesztőségi irodádban, még műtéted előtt, inkább kívánságként bizakodtál: be kellene fejezned két-három regényedet, majd utolsó heteidben már csak mintegy 800 oldalnyi kéziratod kiadását említetted. A Magyar Naplóval kapcsolatosan kérted, törődjünk vele, hogy ne szűnjön meg. Megtisztelő volt számomra ez a végrendelkezésféle, hiszen nem vagyok a szerkesztőség tagja. Besorolásoddal mintegy engem is a többiek, a Tied közé emeltél, el sem képzelve, mit jelent ez számomra a hovatarozás rendezetlenségének állapotában.

Igen, egyetlen alkalommal sikerült meghívni munkatársaidal: mi, magyarok, amennyire minden civilizációt nélkülözően tudunk gyűlölködni, legalább ilyen szenvedélyességgel tudjuk érzékeltetni egymással szemben, hogy egyívásúak vagyunk...

És most hiába minden képzelet, hiszen nincs válasz. Pedig vádolón tolakodik fel bennem a miért. Valamilyik telefonbeszélgetésünkkel magamtehetetlen utaltam Camus-re: a lét kiszámíthatatlan szeszélyeire nincs más válasz, mint a lázadás. Mert minden fizikai törvény ellenére nem lehet elfogadni, belenyugodni abba, hogy szabad akarat ide vagy oda, sokszor még a jelentéktelennek látszó dolgokban sem magunk dönthetünk. Micsoda önkény, zsarnokság! Nem elég, hogy a két pólusban nincs szerepünk: senki sem kérdezte meg, világra akarunk-e jönni, meg aztán legfeljebb fenyegetően érezteti velünk közérzetünk, hogy lepergünk a garaton. Nem elég ez, pedig akarva-akaratlanul elfogadjuk a tényállást, annyi viszont kijáratna nekünk, hogy legalább tudatos állapotunkban mi is beleszólhassunk dolgainkba. Ennyi mindenképpen hozzátartozna a szabad akarathoz, az emberi méltósághoz. Egész emberi létünk nem más, mint védekezések sorozata, és ebben a folyamatban peregnék le éveink. Mi mindent kitalálunk arra vonatkozóan, hogy emberségünk túlterjedjen a fizikai léten, s ha visszafelé lehetetlen, legalább előre tekintve mindent

elkövetünk a hosszabbítás érdekében, s ha már visszavonhatatlan az ítélet, értelmessé akarjuk avatni arasznyi létünket térben és időben.

Akár Gilgamest, akár Homéroszt vesszük kézbe, mindenképpen az egymással is civódó isteneknek vagyunk játékszere: mert ha megunnak, akár a makacs gyermek vágnak sarokba, vagy még azon is túl. Ha meg éppenséggel magunkra haragítjuk őket, szadista módon gyötörnek, mintha ebben lennék gyönyörűségüket. Hiába fölényeskedik Zeus, állítva, ostoba vétkeikért bűnhődnek az emberek a végzetten is túl, ha már – természetüknél fogva – annyira ostobák, és végső soron képtelenek belátni, hogy vétkeikkel önmaguk, egymás ellen cselekednek.

Mіндеzen töprengés mégsem szünteti a szorongást, a kíméletlen rejtélyt: vajon minden csupán a véletlen műve, s ebben az istenekre sem hárul felelősség, ők is a *moira*, a végzet kiszolgáltatottjai? Érdemes-e a cél és értelem után kutatni, ahhoz igazítva napjainkat, terveinket? Mert hiába a legértelmesebb felelet is, ha nincs végső bizonyosság semmire, még az élet abszurdítására sincs. És ez talán az egyetlen hatásos eszköz, fegyver arra vonatkozóan, hogy minden állítást meg lehet kérdőjelezni, sőt, cáfolni is. Ebben a viszonylagosságban rejlik az emberi szabadság és méltóság: végső fokon senki és semmi nem kényszeríthet arra, hogy etalonként elfogadjam a lét, a sors adottságait. És ebben a látszólagos tagadásban tapintható ki a kereszténység soha be nem fejezhető forradalma: a halál végzettségének cáfolata. Valóban, még logikailag is elfogadható, hogy születés és halál az átmenetiség két pontja: közeledünk, majd távolodunk, emberi mivoltunkban (meg)változunk, a változás, átmenetiség viszont nem azonosítható a megszűnéssel.

Folytathatnám, János, persze feltételezhető, hogy Te minderre csak mosolyogsz, hiszen a küszöböt átlépve kitárult előtted a mindent magába fogadó valóság, ahol Te is megtaláltad a Neked kijáró helyet, része és részese vagy a mindenségnek. Ez a felszabadság abszolút élménye, amit a megrögzött keresztények megváltásként emlegetnek.

Emberként mégsem fogadható el a tény, hogy nem Te rendelkezhetél életed befejezetlensége fölött. Ezért jogos a gyász, még a lázadás is halálos fölött. Vagy vegyük úgy, amíg nem vagyunk a végtelenség részese, be kell érnünk töredékes mivoltunkkal? Amikor leszakadtunk a köldökzsinórról, kezdődött kitaszítottságunk, hontalanságunk, s mindaz, amit elértünk, alkottunk – hatástalan...